

Гнесь Л.Б.

к. арх., доцент,

Кафедра архітектури і планування сільських поселень,
Львівський національний аграрний університет

ВЕРНИКУЛЯРНІСТЬ У РОЗПЛАНУВАННІ СЕЛЬБИЩНИХ ТЕРИТОРІЙ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Зміна соціально-економічної формації в Україні, перехід від соціалістичного способу господарювання до ринкової економіки, курс на інтеграцію в ЄС висувають перед суспільством і проєктантами нові вимоги щодо архітектурно-розпланувального розвитку пострадянських сіл. Розпланування територій сіл згідно генпланів, які були розроблені в період соціалізму, сьогодні не відповідають а ні новим соціально-економічним умовам, в яких еволюціонують українські села, а ні потребам і запитам їхніх мешканців.

Проведений автором аналіз генпланів сіл Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської областей, розроблених у 70–80-х роках минулого століття, засвідчив одноманітні розпланувальні рішення сельбищних територій сіл. На сьогодні ці недолугі розпланування кварталних діляниць у вигляді видовжених прямокутників, оточених з усіх боків проїздами чи дорогами, і заповнених, як правило, двома рядами прямокутних садиб (здебільшого по 14–18 садиб в одному ряду). Всі садиби в таких рядах мають однакові площі (здебільшого 0,012 га при діапазоні від 0,08 до 0,15 га) і шириною (переважно 20м, при діапазоні від 15 м до 25 м). Фронт забудови формують житлові будинки, мінімальні господарські будівлі розміщені в глибині садиб. З метою забезпечення компактності сельбищної зони городи винесено за межі села, нерідко на віддалі кількох кілометрів від садиби. Схоже розпланування цілком може бути прийнятним для міських мешканців, які віддають перевагу проживанню укотеджному поселенні у приміській зоні. Але воно жодним чином не відповідає вимогам тих селян, які хотіли б вести розвнуте підсобне господарство. Тому такі розпланувальні рішення не мають нічого спільного з українським селом, з традиційним укладом української сільської садиби, орієнтованої на виробництво сільськогосподарської продукції. І що особливо важливо — схожі соціалістичні розпланування продовжують продукувати сучасні проєктні організації, розробляючи генплани сіл, не задумуючись над тим, що вже чверть століття в Україні змінилась соціально-економічна формація, будується ринкова економіка.

В той же час, багатотисячолітній народний досвід вказує на цілий ряд розпланувальних прийомів, які дозволяють зупинити

соціалістичну деградацію, забезпечити селянам умови для нормальної сільськогосподарської діяльності і зберегти ідентичність українського села, зокрема:

— утворення присілків, як один із типів малодвірних сільських поселень, що були поширені в Україні і які виникали при нестачі землі у селах;

— відродження хуторів — традиційних, переважно однодвірних поселень, які були знищені як такі, що протирічать ідеології комуністичного суспільства;

— мінімізація ширини вулиць, впровадження господарських проїздів з тильної сторони садиб, влаштування пішохідних проходів між протилежними вулицями;

— збільшення ширини садиби (до 35–45 м) і її площі (до 0,25–0,50 га);

— диференціація садиб за характером господарської діяльності господарів.

Сьогодні проєктантам варто звернути увагу на прототипи верникулярності у розплануванні українського села, застосування яких може стати вкрай доречним, при вирішенні поставлених перед проєктантами завдань.

Hnes L.

PhD, associate professor,

Department of Architecture and Planning of rural settlements,

Lviv National Agrarian University

VERNICULARITY IN THE PLANNING OF RESIDENTIAL AREAS OF THE MODERN UKRAINIAN VILLAGE

Changing of social and economic model in Ukraine, transformation of the socialist way of managing into the market economy, policy of integration with the EU, all these factors suggest new requirements to the society and designers concerning architectural and planning development of the post-Soviet villages. The planning of village territories which was developed according to the master plans during the period of socialism, nowadays, meets neither the new social and economic conditions in which Ukrainian villages are evolving, nor the needs and demands of their inhabitants.

The author's analysis of master plans of some villages developed in the 70–80s of the last century in Lviv, Transcarpathian, Ivano-Frankivsk regions showed uniform planning decisions of residential areas of them. At

present, these are not very comfortable blocks formed as elongated rectangles, surrounded on all sides by roads or passages, and, as a rule, they were built-up with two rows of rectangular smallholdings (14–18 smallholdings in a row). All smallholdings in such rows have the same area (between 0.08 and 0.15 hectares which is mostly 0,012 ha) and width (between 15m and 25m which is 20m in most cases). The front of the smallholdings was formed by residential buildings, with small outbuildings placed in the depths of the properties. In order to make the residential area of a village more compact, the gardens were located outside the village, often they were several kilometers away from the smallholdings. Similar planning could well be acceptable for urban dwellers who prefer to live in a settlement in a suburban area. But it does not meet the requirements of those peasants who would like to run a developed farmstead. Therefore, such planning decisions have nothing to do with the traditional Ukrainian village, with the traditional Ukrainian farmstead directed toward agricultural production. And what is the most important, these days modern designers continue to produce similar socialist planning, developing village master plans without taking into consideration that for a quarter of a century social and economic model in Ukraine has changed and market economy has been developing.

At the same time, centuries-old folk tradition points to a number of planning techniques that allow to stop socialist degradation, to provide peasants with conditions for proper agricultural activity and to save the identity of the Ukrainian village, in particular:

- formation of housing developments, as one of kinds of small rural settlements, which were widespread in Ukraine because of land lack in villages;

- revival of hamlets — traditional, mostly one-farmstead settlements which were destroyed as being contrary to the ideology of communist society;

- minimization of street width, introduction of service passages on the back of smallholdings, arrangement of pedestrian crossings between opposite streets;

- increasing the width of a smallholding (up to 35–45 m) and its area (up to 0.25- 0.50 ha);

- differentiation of smallholdings according to the activity of the owners.

Nowadays, designers should pay attention to the prototypes of vernacularity in planning of the Ukrainian village, the applying of which may be extremely useful for solving the problems of modern rural settlements.